

UNESCO Konsultatīvā padome “Izglītība visiem”

Protokols

Rīga, Latvijas Universitātes Senāta zālē
Raiņa bulvārī 19, 2. stāvā
2006.gada 28. aprīlī, plkst.13.00

Piedalās:

Skatīt pielikumu

T. Koķe: sveic visus klātesošos un iepazīstina ar sēdes darba kārtību. T. Koķe min, ka Konsultatīvā padome ir dibināta ar Ministru Kabineta (MK) noteikumiem, un tas ir padomdevējorgāns. Tieši tādēļ tas, ko mēs parasti praktizējam, mēs cenšamies izskatīt tās aktuālās lietas, kuras izglītības sektoram jebkurā pakāpē ir saistošas, aktuālas un nozīmīgas. Tādēļ esam gandarīti, ka mūsu uzaicinājumam ierasties uz šo sēdi ir atsaukušies vairāki rektori un, kas ir ārkārtīgi svarīgi, ka mums ir atsaukušies ne tikai augstākās izglītības cilvēki, bet arī atsaukušās reģionālās attīstības aģentūras, kas ir pilnīgs apliecinājums tam, ka jebkurai institūcijai ir jāveras vaļā, lai sadarbība notiktu ne tikai sadarbības pēc, bet lai tā dotu arī rezultātu studentam. Kā jau jūs redzat darba kārtībā, tas ko mēs esam paredzējuši šodien apspriest ir sabiedrībā jau pietiekami ilgu laiku un publiski tiek diskutēts par Augstākās izglītības likumu. Tādēļ Konsultatīvās padomes vēlme ir, lai jaunais likums veidotos par stratēģisku orientieri augstākās izglītības jomai, nevis lielu un apjomīgu instrukciju. Un mūsu šodienas uzdevums būtu šo stratēģisko orientāciju izdiskutēt divos aspektos. Pirmkārt, kas būtu noteikti jāformulē Augstākās izglītības likumā, lai augstskolas un augstskolu programmas tiktu precīzāk fokusētas uz tautsaimniecības attīstību. Otrkārt, kā augstskolām funkcionē efektīva mūžizglītība, respektīvi, kā nodrošināt pietiekami elastīgus iestāšanās un izglītības atzīšanas noteikumus.

Latvijas valstī ir izveidojusies tradīcija, ka pārmaiņas, kas gaidāmas noteiks likums un normatīvie akti. Protams, ka tiesiskā valstī tas ir pamatots uzstādījums, bet tajā pašā laikā nevar sagaidīt, ka pārmaiņas nāks caur likumu. Tādēļ mans priekšlikums ir šodien skatīties uz Augstākās izglītības likumprojektu kā uz stratēģisku orientieri tajā pašā laikā, lai mēs meklētu pieejas augstskolām – labi funkcionējošām un ar labu prestižu un pierādījušām labi un autonomi darboties, bet, protams, ka tiesisku, leģitīmu nosacījumu kontekstā.

Par darba kārtību – pēc MK noteikumiem Konsultatīvo padomi vada Latvijas Republikas izglītības ministrs un mums ir bijusi laba sadarbība ar izglītības ministriem. Baiba Rivžas kundze mums teiks dažus ievadvārdus, jo viņa ir ārkārtīgi pieredzējusi šajā jomā. Tad mēs esam arī uzrunājuši un lūguši konceptuālu ideju autoru Augstākās izglītības likumam –

I. Muižnieka kungu dot savu redzējumu par Augstākās izglītības likumprojektu. Piekrišanu ir devusi arī rektoru padomes priekšsēdētāja T. Volkova. Tā kā mēs skatāmies uz augstāko izglītību arī darba tirgus aspektā, tad mēs esam aicinājuši kolēģus, kas strādā ar profesiju standartiem – gan 1., gan 2. līmeņa, un tādēļ dzirdēsim cik efektīva bijusi šī norma profesiju standartiem būt par vienu no noteicošajiem dokumentiem, kas zināmā mērā nosaka arī akreditāciju. Un, protams, ka studenta tālākā virzīšanās pa karjeras kāpnēm nav iespējama bez savlaicīgas pieredzes veidošanās, tādēļ par to mums pastāstīs A. Jomas kundze. Un visbeidzot, šonedēļ noslēdzas nedēļa “Izglītība visiem”, kas tradicionāli notiek aprīļa pēdējā nedēļā un es aicinu šo pēctecību nodrošināt arī nākamajā gadā un citus gadus. Šīs nedēļas

moto bija – “Katram bērnam vajadzīgs skolotājs”. Un par to kā ir gājis diskusijā mums par to informēs R. Ozols.

T. Koķe: Vai ir iebildumi par darba kārtību?

Klātesošie: Nē, nav!

T. Koķe: Tas es došu vārdu B. Rivžas kundzei!

B. Rivža: Konsultatīvai padomei ir ārkārtīgi liela nozīme, kas ir demokrātiskas un modernas sabiedrības iezīme. Tādēļ man ir liels prieks, ka šī padome ir aktīva padome, kas ir priekšsēdētājas liels nopelns un pārējo kolēģu nopelns. Kā mēs skatāmies visi jautājumi ir ārkārtīgi svarīgi – Augstākās izglītības likums, notiek diskusijas un viedokļu apmaiņa un arī šeit es aicinu izteikt viedokļus, jo tikai tādā veidā mēs varam pieņemt labāko variantu.

Profesijas standarti – tas ir jautājums, kas ir aktuāls katru dienu un man ir prieks, ka es redzu J. Borzovu, kuru es varētu saukt par profesijas standartu “tēvu”. Un studentu karjeras centri ir tie nosacījumi, kas ir būtiski, arī ārzemēs. Šeit ar mums pieredzē dalīsies A. Jomas kundze.

Es jums novēlu sekmīgu darbu un būt aktīviem dalībniekiem!

T. Koķe: Pēc darba kārtības mēs varam dot vārdu I. Muižniekam.

I. Muižnieks: Paldies!

Cienījamie kolēģi, atļaujiet man atgriezties pie diezgan daudz diskutētā likumprojekta! Īpaši plašas diskusijas izvēršas pēdējā laikā. Laikam martā tika apspriests šis likums, tika saņemti apmēram simts priekšlikumi papildinājumiem, lai gan es domāju, ka būs krietni vairāk papildinājumu un ieteikumu grozījumiem. Kolēģu skaits, kas strādā, lai novērstu pretrunas un ņemtu vērā labākos ieteikumus, arī ir pieaudzis.

Šis likumprojekta variants ir tāds kāds tas ir veidojies, ņemot vērā arī pēdējā laika ieteikumus. Un, protams, jautājumi, par kuriem mēs varētu šeit runāt ir ļoti daudz un interesanti, ja mēs koncentrējamies un izglītības pieejamības aspektu. Varbūt uz to arī lielākos akcentus es gribētu likt!

Sākumā, tomēr kādēļ mums šis jaunais izglītības likums ir nepieciešams. Nepieciešams tas ir daudzu aspektu dēļ – pirmkārt, esošais augstskolu likums ir spēkā kopš 1995. gada, ir pagājuši vairāk nekā desmit gadi dinamiskā attīstībā, esam mainījuši gan savu piederību dažādām organizācijām, iekļāvušies vienotajā augstākās izglītības telpā un tādēļ mums ir jābūt pietiekami kvalitatīviem un konkurētspējīgiem gan attiecībā pret mūsu kaimiņiem, gan arī pret tiem, kas nāk pie mums no aizokeāna valstīm, no Austrumiem. Un šī globalizācija pozitīvā nozīmē ir jūtama, tādēļ mums ir jācenšas savu identitāti caur izglītības sistēmas rīcībspēju jāsaglabā. Mums ir ļoti nopietni jāapspiež jautājums par izglītības attīstības iespējām, par izglītības pieejamību. Tajā pašā globalizācijas aspektā, lai mūsu izglītības kvalitāte būtu salīdzināma un saprotama visā pasaulē.

Mums būtu nepieciešams turēties līdz Boloņas procesam, ko mēs savā laikā bijām “pioniera statusā” un, lai mēs savu labo vietu nezaudētu ir jāievieš jaunas normas izglītību reglamentējošos dokumentos, mums ir jāpārņem vesela rinda deklarāciju, kas ir jāpārņem vēl līdz šī gada beigās un kas Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) darba uzdevumos.

Mums ir ne tikai būtiski, bet arī formāli darba uzdevumi, kuru risināšanā šis jaunais likums ir nepieciešams.

Runājot par likuma mērķiem, to ir diezgan daudz, lai parādītu kādā virzienā mēs gribētu augstākās izglītības sistēmu virzīt, protams, zināšanu sabiedrības veidošana, kas ir savukārt pamats uz zināšanām balstītas ekonomikas attīstībai, augstskolu autonomijas un atbildības, kas ir divas pilnīgi neatraujamas viena no otras, augstākās izglītības un zinātnes vienotība, kas ir vienmēr aktuāla, dot vienādu satvaru visām Latvijas augstskolām, jo Latvijā, atšķirībā no daudzām citām Eiropas valstīm ir ļoti daudzveidīga augstākās izglītības institucionālās struktūra, kurā darbojas gan privātās, kas ir organizētas ļoti dažādās formās, gan valsts institūcijas, un, lai šī darbība būtu sekmīga mums ir jānodrošina vienāds satvars šai sistēmai. Un, lai tā darbotos ir jābūt informētībai, atbilstībai kopīgām nostādnēm un sistēmā jābūt ir

vienotam regulējumam un galvenais organizētājs ir IZM. Ir parādījies arī punkts par augstākās izglītības sistēmas regulējumu.

Koncepcija mums bija gara un plaša, bet tomēr galvenos punktus es gribētu uzsvērt. Tāad konceptuāli mēs uzskatām, ka augstskolas spējas rada tās spēja darboties šajos četros virzienos – spēja izplatīt zināšanas; spēja radīt jaunas zināšanas un strādāt pie šo zināšanu pārneses uz ražošanu vai kādi citu sabiedrības praktiskās darbības spēju; sniegt sabiedrībai zinātņietilpīgus un kvalificētus pakalpojumus.

Konceptuāli mēs gribētu redzēt, ka galvenais reglamentācijas veids ir reglamentācija pēc rezultāta, mazāk mēģinot iedziļināties procesā, lai gan tieši process ir nepieciešams, jo augstākās izglītības rezultāts ir tas, ko mēs iegūstam īsākajā gadījumā pēc diviem, trim, vai pat desmit gadiem.

Ja mēs paskatīsimies uz struktūru, tad tā ir īsa un tās lietošana ir augstskolas autonomijas ziņā. Jaunajā likumā parādās jaunas normas, ļoti nozīmīgas normas un īpaši nozīmīgas normas. Es varbūt gribētu runāt par dažām īpaši nozīmīgajām normām. Tās, manuprāt, ir kādas piecas, bet runāšu es tikai par divām. Tāad īpaši nozīmīgās būtu – augstskolu piedāvāto programmu struktūra; augstskolas personāla veidošanās; augstskolas pārvaldes veidošanās; augstskolas darbība mūžizglītības un tālāk izglītība jomā un koledžu iekļaušana šajā kopējā augstākās izglītības struktūrā. Es runāšu par augstākās izglītības programmu struktūru kādu mēs gribētu redzēt šī likuma izveides rezultātā un par augstskolu darbību mūžizglītības un tālākizglītības jomā. Nepieskaršos sociālo partneru un pārvaldības institūciju līdzdalībai augstskolu padomēs un augstskolu stratēģiju veidošanā.

Mums šīs izmaiņas nepieciešamas, jo kā jau sākumā minēju likuma veidošanas, kvalitātes veidošanas motīvu. Mums ir ar likuma palīdzību jārada normas, nevis radot sīkas instrukcijas, bet gan norādot virzienus kā nodrošināt kompetences un nodarbinātības tendences augstskolu absolventiem, kā radīt salīdzināmas un efektīvas programmas, kā internacionalizēt mūsu studijas tajā pašā laikā saglabājot identitāti. Ja tā pavisam īsi redzam iespēju attīstīt studiju programmu kvalitātes samērojamību ar citām Eiropas valstu programmām un noderību plašākam darba tirgum.

Mēs uzskatām, atbilstoši Boloņas deklarācijas vispārējām nostādnēm, ka struktūrai ir jābūt viegli salīdzināmai visās valstīs, katram studiju ciklam ir jānoslēdzas ar nodarbinātības iespējām. Mēs uzskatām, ka mūsu komplicētā un sīki fragmentētā struktūra būtu vienkāršojama tādā veidā, ka mums ir šie trīs augstākās izglītības cikli – pirmais savā noslēgumā ved uz bakalaura grādu, otrs cikls ved uz maģistra grādu, un trešais uz doktora grādu un šo grādu var piešķirt zinātnes nozarē starpnozārē vai profesionālās darbības jomā. Tādā veidā tiek izveidots programmas iekšējais satvars. Galvenais uzsvars šeit būtu arī uz programmas rezultātu izteikšanu vienotā kvalitātes ietvarstruktūrā un programmas orientēšanu nevis uz satura noteikšanu, bet uz rezultāta noteikšanu zināšanu, attieksmju, prasmju līmenī. Tas ir arī viens no uzdevumiem, kuru izglītības un zinātnes ministri ir uzstādījuši kā Boloņas procesa tālāku attīstību, lietojot izglītības kvalitātes ietvarstruktūru.

Runājot par profesionālajām kvalifikācijām, tiek sniegti radikāli priekšlikumi, īpaši pēc pēdējā laika diskusijām un apspriešanas Latvijas Universitātes aulā. Attiecībā uz reglamentētām profesijām ir likums, kas to nosaka, ja mēs šo likumu tā uzmanīgi palasām, tad redzam, ka likuma normas vairs neatbilst valsts iekārtas un administratīvā likuma iekārtas normām. Tāad šis likums ir jākorrigē. Tas paredzēts arī Augstākā izglītības likuma pārejas noteikumos. Kas attiecas uz visām pārējām profesionālās darbības jomām, kuras nav reglamentētas ar likumu. Mēs vienkārši konstatējam faktu, kas ir labi zināms, ka tiesības darboties vairākas profesionālās darbības jomās nosaka darba devējs un profesiju standartu izvirzītās prasības, protams, ka ir iekļaujamas un ņemamas vērā diploma pielikumā to visu var norādīt, bet mums nav tiesības darba devējam uzspiest kaut kādus ierobežojumus. Un, lai profesionālās darbības struktūras atbilstību sekmētu un iekļautu šī likuma ietvaros, mums

parādās vairākas normas attiecībā uz studiju moduļiem kā īpaši organizētām studiju programmu daļām par kurām var saņemt īpašus apliecinājumus par šādu moduļu apguvi, ja tas ir sekmīgi pabeigts. Šī modeļa ideja tiek attīstīta tālāk mūžizglītības un tālākizglītības jautājumos, bet, lai šāda programma spētu eksistēt, ir nepieciešams vienots Augstākās izglītības standarts.

Turpinot moduļu tēmu un tās pieejamību mūžizglītības un tālākizglītības aspektā, es gribu teikt, ka šajā likumprojektā tiek runāts par augstākās izglītības institūcijas, ar to saprotot, gan augstskolas, gan koledžas uzdevumiem mūžizglītībā. Ir paredzēts, ka tiek slēgts līgums uz trim gadiem ar atbildīgo ministriju un augstākās izglītības institūciju. Šajā līgumā kā viens no punktiem tiks paredzēts programmu piedāvājums mūžizglītībā un tālākizglītībā. Pie augstākās izglītības institūcijas uzdevumiem tiek uzskaitīts – nepieciešamība veicināt mūžizglītības pieejamību, tātad piedāvāt programmas arī šādās apgūstamās formās. Būtiskākais šajā ziņā ir 55. pants patreizējām programmām, kas arī būtu pievilcīgs jau darba tirgū esošajiem cilvēkiem, tātad studijas ārpus programmām. Ir tiesības reģistrēties atsevišķu kursu vai moduļu apguvei, ir noteikts šādu personu statuss – klausītāju statuss. Ir noteikts, ka kursus vai modeļus beidzot, ir saņemamas apliecības un apgūtie kredītpunkti ir uzkrājami. Un, ja ir uzkrāti noteikts skaits kredītpunktu, tad augstskola var tos pielīdzināt noteiktai augstākās izglītības kvalifikācijai. Es gribētu piebilst, ka bakalaura, maģistra un doktora, tās ir arī augstākās izglītības kvalifikācijas, vadoties no saistošajām konvencijām. Var arī apgūt pie esoša diploma moduļus, kuri atbilst zināšanu un iemaņu apguvei profesijas standartu prasību vai nodarbinātības prasību izpildei, par to saņemot noteiktu apliecinājumu. Radikālākais priekšlikums, ka augstākās izglītības institūcija, protams, noteiktā kārtībā var atzīt noteiktu profesionālās darbības pieredzi un ieskaitīt to kā praksi. Līdzīga pieredze ir daudzās valstīs, un es domāju, ka mums nav noteiktu priekšnosacījumu, lai no tādas pieredzes atteiktos.

Mūsu programmas struktūras sadrumstalotība, tai pat laikā ir diezgan grūti orientēties izglītības kvalifikācijas sistēmā. Mēs gribētu ar šo augstākās izglītības likumu gribētu iet uz augstākās izglītības struktūras veidošanu, kuras pilnvērtīga izveide, protams, ka prasīs darbu un ieguldījumu. Tādēļ, ja mēs runājam par pārejas periodu, tad programmas akreditācijai tam vajadzētu būt pakāpeniskam, tādēļ priekšlikums bija šo pārejas struktūru virzīt sešu gadu periodam. Bet arī sešu gadu periodā tas ir darbs.

T. Koķe: Vai ir varbūt daži jautājumi, lūdzu A. Siliņa kungs.

A. Siliņš: Jautājums būs par akadēmiskā personāla kvalifikāciju, jo svarīgi nevis ko māca, bet kas māca. Vai esmu pareizi izpratis, ka uz profesora vietu var kandidēt ar zinātnieks, tur ir rakstīts, protams, pedagoģiskā pieredze, bet tur ir rakstīts, ka var kandidēt ar akadēmiskā darba pieredzi zinātniskajā institūtā trīs gadus. Vai tas nozīmē, ka pietiek būt par pētnieku zinātniskajā institūtā var kandidēt uz profesora amatu?

I. Muižnieks: Jā, var!

J. Āboltiņš: Jau 2005. gada maijā tautsaimniecības padomē tika nolikts uz galda un panākta vienošanās ar darba devējiem par diezgan skaidriem principiem – visiem vienāda pieeja valsts finansējumā neatkarīgi no īpašuma formas, godīga un atklāta konkurēšana starp augstskolām, nauda seko studentam tikmēr kamēr ir valsts nauda. Vai šie principi arī ir likumā iekšā?

I. Muižnieks: Es domāju, ka vismaz savās pamatnostādnēs ir, es gan šeit nerunāju par finansēšanu un vietu sadalījumu. Bet es domāju, ka likuma ir atstāta vieta atklāta konkursa rīkošanai uz valsts dotētām studiju vietām. Pilnā mērā realizēt principu – nauda seko studentam, acīm redzot ir jāpaskatās citu valstu pieredzi, kas ir mēģinājuši šo principu un tādā absolūti tīrā versijā īstenot šo principu ir grūti. Bet tas, ka ir jābūt vienādiem spēles nosacījumiem un kritērijiem visa veidu īpašnieku augstskolu gan valsts, gan privātām, tas ir kā pamata koncepcijas akmens, kas ielikts šajā likumā.

J. Āboltiņš: Vēl viens princips, kas tika izdiskutēts, kas tika izdiskutēts – profesionālais standarts ir profesionālo asociāciju jautājums un pārvietojams pie profesionālam asociācijām ar visām administrēšanas funkcijām.

I. Muižnieks: Tieši tā!

J. Āboltiņš: Tad vēl vienu jautājumu, ja drīkst – kur ir tās grūtības, ja nauda seko studentam? Man, neizdevās saprast, kāpēc nauda nevar iet studentam? Tas ir valsts budžeta grāmatvedības jautājums vai psiholoģijas jautājums?

I. Muižnieks: Tas nav ne tikai valsts budžeta grāmatvedības jautājums, ne gluži psiholoģijas jautājums. Es neesmu šo problēmu tik dziļi pētījis. Varbūt rektoru padomē šis jautājums ir izdiskutēts. Pirms kāda laika, es neatceros, kurā no mūsu valdībām bija tāds sauklis – nauda iet līdz studentam. Mēģināja izstrādāt algoritmus, bet neiznāca.

J. Vētra: Es varu atbildēt uz šo jautājumu. Tas galvenais iemesls kāpēc nauda neseko studentam ir tas, ka Latvijā valsts finansē 23% no studējošiem, ja mēs paņemam pilna laika, tad tie ir 50%, nu tāpat no 50% - puse. Tad principiālais jautājums – kuram studentam seko nauda. Tad ir jāiztaisa vai nu visiem jāmaksā nauda, vai nu visi ir valsts finansēti un uz principu, ka nebūs vairs valsts finansētu vietu, un visas vietas būs maksas vietas. Tad protestēja ne tikai valsts augstskolas, bet visvairāk protestēja tieši Latvijas Studentu apvienība un studenti.

T. Koķe: Vai vēl ir jautājumi, tad man ir jautājums „Izglītības visiem” kontekstā, vai pārejas noteikumos, šajā likumā, ka nebija iepriekšējā likumā, parādīsies skaidrība tiem cilvēkiem, kas ieguvuši kvalifikācijas pirms šī likuma un pat PSRS laikos, es parēķināju, ja bija 23 gadi 1990. gadā, tad šodien tas ir ļoti produktīvs darba vecums? Un vai šajā likumā tas ir paredzēts šiem cilvēkiem? Tas ir saistīts ar diplomatzīšanu?

I. Muižnieks: Diplomatzīšanas kontekstā ir gramatiski viltīgs gājiens. Pašreizējā likuma versijā bija runa, ka mēs atzīstam ārzemēm, ārvalstīs iegūtus diplomus. Šajā versijā parādās secinājums, arī, ka citās valstīs iegūts diploms, tad PSRS nav ārvalsts, bet ir cita valsts. Tad daudzos gadījumos šāds vienkāršs formulējums var novērtēt, atzīt citās valstīs iegūto izglītību diplomus. Šajā likumā vēl ir parādījusies jauna prasība, kas var nepatikt - noteikta prasība pie izglītības programmu struktūras un kursu aprakstiem - noteikt kursiem derīguma termiņu. Respektīvi, ja Jūs esat pirms 23 gadiem apguvis augstāko matemātiku, tad, ja jūs ar to nodarbojaties katru dienu, tad ir šī profesionālā pieredze ir attīstīta, bet, ja jūs esat strādājis kādā citā jomā, tad diez vai jūs zināšanas atbilst pašreizējam augstākās matemātikas līmenim.

T. Koķe: Vēl par tām citām valstīm, ja Jūs sakāt, ka PSRS ir cita valsts, tad tie, kas strādā ar diplomatzīšanu, tad tas nonāk pretrunā ar likumu par reģlamentētajām profesijām. Tas liecina, ka šis jautājums ir aktuāls un jāņem vērā tiem, kas pie šī likuma strādā, jo tie vēl ir cilvēki, kuriem ir četrdesmit gadi.

T. Koķe: Vucāna kungs.

J. Vucāns: Vai esmu pareizi izpratis, ka likuma izstrādāja darba grupa ir centusies šo liku veidot tādu saturiski izsmeļošu, ar to saprotot to, ka augstākajā izglītībā drīkst realizēt tikai tādas darbības un tikai tādās formās kā ir noteikts likumā un neko citu.

I. Muižnieks: Tas ir juridiski smalks jautājums!

J. Vucāns: Vai situācija ir tāda, ka uzstāda noteikumus, kurus nedrīkst pārkāpt!

(nav precizēts): Paldies, man ir liels gods, bet, ja vispārīgi, tad visas tiesības dalās divās grupās - privāttiesībās ir atļauts viss, kas nav aizliegts un publiskās viss ir otrādi. Es visu laiku šo esmu uzskatījis par publisko tiesību sfēru – tāpat ir atļauts tas, kas ir noteikts likumā!

J. Āboltiņš: Bet šeit ir viens principiāls jautājums – es gribētu teikt, ka tirgus tautsaimniecībā, kurā mēs šodien esam teorētiski, izglītība un medicīna ir palikusi sociālistiskajā domāšanā un šeit ražošanas spēka attīstība neatbilst sabiedriskā līmeņa attīstībai, tāpēc jautājums ir kur mēs skrienam vai mēs skrienam divreiz lielākā ātrumā nepareizās vai pareizās koordinātēs.

Es nesen piedalījos Parīzē uz attīstītāko biznesa augstskolu gada asociācijas sapulci, tie, kas veido simts labākās augstskolas, no kurām tikai divas atrodas Eiropā. Tur ir pamata filozofija – tirgus ir atvērts, pasniedzēji ir nemitīgā konkurencē, augstskola izlemj ko darīt un pati veido šīs lietas. Akreditācijas process ir konkurences rezultāts, kuri sanāk kopā un sevi akreditē zināmam profesionālajam standartam. Un tāpēc Latvijas likumā šie principi nav iekšā un tāpēc likumam nav mugurkaula, kas atbilst pašreizējam sabiedrības attīstības līmenim

T. Koķe: Šī saruna ir Konsultatīvās padomes „Izglītības visiem” kontekstā un mēs esam dibināti, lai rūpētos par tiem cilvēkiem, kuri ir mazāk spējīgi iekļauties tirgus modeļos. Protams, jautājums ir vietā, tomēr no mūsu darba grupām mēs vairāk domāsim par to, kā palīdzēt cilvēkiem, kas varbūt paši nespēj par sevi parūpēties un iekļauties.

J. Āboltiņš: Sakārtotajam vispārējo vidējo izglītību, par kuru darba devēji arī 2005.gadā uzrakstīja. Cik es esmu sapratis no visām rektoru padomes sēdēm, ka no vidusskolas nenāk ārā produkts, no kura tālāk var gatavot labu produktu!

A. Siliņš: Tā kā tika pieminēts, ka šī ir publisko tiesību regulāciju un, ka viss ir atļauts. Man ir jautājums – vai ir atļautas doktorantūras studijas zinātniskajos institūtos ārpus augstskolas?

I. Muižnieks: Jā, bet tās ir citas regulācijas, tas ir saistīts ar promociju! Likumā šeit ir norāde uz zinātniskās darbības likumu par doktora studijām.

T. Koķe: Man ir jautājums – Jūsu darba grupai, kura strādā pie Augstākās izglītības likuma ir vajadzīgi kādi papildinājumi?

I. Muižnieks: Jā, ir vajadzīgi!

T. Koķe: Paldies, tas tad arī būs viens no lēmumiem uz ko mēs arī ietu.

Patreizējā situācijā programmu saturiskā veidošanās ir cieši sasaistīta ar profesiju standartiem. Šeit ir pietiekami daudz kompetentu cilvēku, kas zina reālo praksi un ir strādājuši pie standartu izstrādes un aktivizējuši šo procesu. Tad mēs dodam vārdu Dzintrai Tilleres kundzei, kas runās par pirmā līmeņa profesijas standartiem un tad Izoldei Rotbergai.

Dz. Tillere: Es pārstāvu IZM Profesionālās izglītības centru. Lai iepriekšējie runātāji pievērsās augstākajai izglītībai, tad profesiju standarti ir vienojošs elements gan vidējā, gan augstākajā izglītībā, tas es vēlētos pastāstīt par to pieredzi, kas ir izveidojusies pēdējo piecu gadu laikā strādājot pie profesiju standartiem. Pamatojoties uz normatīvajos aktos noteiktajiem nosacījumiem, profesiju standarts ir – profesionālo izglītību reglamentējošs dokuments, kas nosaka profesionālās kvalifikācijas pamatprasības, kas nepieciešamas darba uzdevumu veikšanai attiecīgajā profesijā. Un jāsaka, ka kopš 2001. gada ir izstrādāti profesiju standarti. Iesākumā šie profesiju standarti tika izstrādāti vidējam līmenim saistībā ar vidējo profesionālo izglītību, kurus pēc tam pievienojoties ceturtajam profesionālajam kvalitātes līmenim.

Kādi tad praktiski tika ielikta pamata filozofija profesiju standartam. Profesiju standarts ir dokuments, kurā profesijā strādājošie vislabāk var aprakstīt, ko viņi veic savās darba vietās un paskaidrot visus savus veicamos uzdevumus. Nākošais, ka ikvienu profesiju var efektīvi un pietiekami aprakstīt, definējot uzdevumus, kas konkrēti jāveic šīs profesijas pārstāvjiem. Un, protams, ka, aprakstot darba uzdevumus, mēs nonākam pie saistības ar zināšanām, prasmēm un attieksmēm, kādam jāpiemīt darbiniekam, lai sekmīgi strādātu savā profesijā. Tādējādi mēs nonācām pie kompetencēm, par ko mēs šodien tik daudz runājam. Ja mēs paskatāmies uz statistiku, tad, iedziļinoties, mēs varam redzēt kā ir veidojušies profesiju standarti. Ir notikusi strauja attīstība 2002. gadā, jo ir izveidojušās koledžas programmas, ļoti aktīvi tika strādāts pie ceturtā līmeņa profesiju standarta izstrādes. Ja mēs paskatāmies pēc visvairāk izstrādātajiem profesiju standartiem, tad tie ir vidējā profesionālajā līmenī un tie ir trešajā kvalifikācijas līmenī un tie ir 110 standarti. Ja pirmo standartu mēs esam reģistrējuši 2001. gada 12. martā, tad šobrīd jau šie pirmie izstrādātie standarti ir novecojuši. Kāda tad ir izglītības standartu nozīme izstrādājot izglītības programmas. Jāsaka, ka pieredze, kura mums ir izveidojusies ir ļoti pozitīva, jautājums ir par profesiju standartu kvalitāti, un darba devēju

aktīvāku iesaisti profesiju standartu izveidē un novērtēšanā, tad reāli arī būs daudz labāka izglītības kvalitāte. Ja mēs par primāro ņemam profesiju standartu, tad savienojot to ar valsts profesionālās izglītības standartu, izveidojas izglītības programma un mūsu centrā veicot izglītības programmu akreditāciju un licencēšanu, nav iespējams iedot licenci izglītības programmai, ja šai profesijai nav profesijas standarts. Tikai caur profesijas standartu var novērtēt izglītības programmas atbilstību. Nākošā izglītības programmas sastāvdaļa ir arī valsts noslēguma pārbaudījumi. Ja mēs centralizēti un vienoti pārbaudām iegūto kvalifikāciju un zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas attiecīgajai kvalifikācijai, tad standartu nozīmība šajā lietā ir ļoti liela. Veicot tālāk izglītības programmas satura novērtēšanu, pie izglītības programmas akreditācijas un profesiju īstenošanas, tad ārējie vērtētāji var izvērtēt profesijas standarta nozīmi attiecīgajā profesijā. Es domāju, ka mums ir jāturpina darbs, lai mēs arvien labāk sadarbotos ar saviem sociālajiem partneriem un, lai visi šie 338 profesiju standarti tiktu pilnveidoti un daudz labāk atbilstu darba tirgum.

Profesiju standarti šajos piecos gados nav kļuvuši tikai par izglītības programmas daļas sastāvdaļu. Visi, kas ir apzinājušies profesijas standartu nozīmi, gan personāldaļas vadītāji, gan nozaru pārstāvji, kuri ir apzinājuši, ka eksistē šie profesiju standarti atzīst, ka standartu nepieciešamība tautsaimniecībā tik tiešām ir.

Izglītības standartu izmantošana Izglītības programmu izstrāde un izvērtēšana un to izstrāde ir saistīta ar izglītotājiem. Šobrīd aktuāla ir *Europass* dokumentu aizpildīšanā un profesiju standarts noder šo dokumentu aizpildīšanā. Profesiju standarts ir izmantojams studentu informēšana par darbam nepieciešamajām prasmēm un students var izvērtēt, ko viņš ir spējis apgūt. Profesiju standartus var izmantot darba devējs amatu aprakstu izstrādē, darba interviju sagatavošanā, darbinieku atbilstības novērtēšanā. Būtiska ir arī profesiju standartu nozīme studentu vai darbinieku pašnovērtēšanā.

Vismaz augstākajā izglītībā jāpadomā par izmaiņām struktūrā, varbūt standarti nebūs viņiem tik nepieciešami, bet tas, ka profesiju standartiem noteikti liela nozīme ir vidējā līmenī es droši varu apgalvot. Un visas tās izmaiņas, kas stāv mums priekšā saistībā ar profesionālās izglītības likumdošanu, galvenais ir nepazaudēt šos profesiju standartus. Un izsaku cerību, ka darba devēji, mūsu sociālie partneri tik tiešām iesaistīsies arvien aktīvāk, lai profesiju standartus izstrādātus ļoti labus. Kā pēdējo es vēlētos minēt, ka profesionālās izglītības centrs strādā pie nacionālās programmas izstrādes, kuras ietvaros paredzēts izstrādāt vienotu metodiku profesijas standartiem. Tas būtu izmantojams dokuments tālākai darbībai visām tām personām, kuras ir ieinteresētas izstrādāt profesiju standartus.

T. Koķe: Paldies! Vai ir jautājumi par šo līmeni, varbūt būs kopēji jautājumi pēc I. Rotbergas kundzes uzstāšanās! Lūdzu, Rotbergas kundze!

I. Rotberga: Tātad es ikdienā nodarbojos ar profesiju standartu administrēšanu augstākās izglītības kontekstā. Vispirms es pastāstīšu par standartu izstrādes gaitu, tad pievērsīšos standartu lomai un standartu ietekmei uz izglītības kvalitāti. Un nedaudz par problēmām profesijas standartu izstrādē.

Kā jau tika minēts iepriekš, profesijas standartu reģistrā pirmie standarti tika apstiprināti 2001. gadā. Ja paanalizē kādās izglītības tematiskajās jomās, tad visvairāk to ir komerczinībās un administrēšanā - 30, inženierzinātnēs un tehnoloģijās - 20, civilajā un militārajā aizsardzībā - 17, veselības aprūpē - 16, ražošanas pārstrāde un transporta pakalpojumos, sociālajā darbā, pedagogijā, utt. - 3 - 6 profesiju standarti. Kā jau tika minēts, visvairāk profesijas standarti tika izstrādāti 2001. gadā, bet augstākajai izglītībai visvairāk izglītības standarti ir izstrādāti 2002. gadā - 50, 2003. gadā - 41, bet tad jau šis skaits sāk pamazām samazināties - 37 - 2004.gadā un 28 - 2005.gadā. Es pieminu šos skaitļus, lai aktualizētu nepieciešamību profesijas standartus aktualizēt, kā jau jūs redzat, ka laika posms - četri vai pieci gadi prasa, lai tie tiktu atjaunoti.

Es domāju, ka lieki ir runāt kādēļ profesiju standarts ir nepieciešams, bet būtiskākais ir tas, vai izstrādātais standarts atbilst darba devēja izvirzītajām prasībām konkrētas profesijas veicējam un vai tas ir sasniedzis savu mērķi.

Vai standarti atbilst darba devēju prasībām – tas ir atkarīgs no tā, kas ir ņēmis dalību profesijas standartu izstrādē, cik godprātīgi šis darbs tiek veikts un kas ir bijuši šie standartu izstrādes eksperti. Jāsaka, ka iniciatīva sākotnēji nāca no izglītotājiem, jo šie standarti nepieciešami, lai varētu licencēt un akreditēt savas programmas un darba devēji mazāk iesaistījās, jo neizprata standartu lomu izglītības procesā. Tādēļ iniciatīva nāca no izglītotājiem, lai gan turpmākos gados situācija mainās un darba devēji aktīvi sāka iesaistīties šajā procesā. Ir arī labi piemēri – LITTA, Latvijas būvinženieru savienība, Latvijas nekustamo īpašumu asociācija, Latvijas elektronikas un elektrotehnikas asociācija un Latvijas mašīnbūves un metālapstrādes asociācija. Tieši LITTA bija tā profesiju asociācija, kas jau 2003. gadā aktualizēja savas profesijas standartus. Pārsvārā iesaistās tie darba devēji, kuriem ir spēcīgas darba asociācijas. Ir arī tāda problēma, ka ir ļoti daudz šo profesionālo asociāciju un pastāv sadrumstalotība, jo nevar atrast kopsaucēju, lai vienotos par kopīgiem jautājumiem un kopīgām nostādnēm. Ir arī vairākas profesijas, kas nav īsti vienas nozares saskarsmes objekts, piemēram, elektroniskā komercija, vides pārvalde u.c. Šeit ir grūti veidot darba grupas, lai aktualizētu profesiju standartus un uzņemtos līdera lomu šajā procesā.

Būtiskākās kļūdas profesiju standartu izstrādē ir tādas, ka diezgan bieži darba grupas cenšas sīki reglamentēt veicamos uzdevumus un pienākumus kā arī sīki noteikt standartā zināšanas, nenosakot zināšanu jomas, bet gan sīki uzskaitot kursa priekšmetus. Tas faktiski ierobežo standarta pielietošanu citiem. Bieži var novērot to, ja profesiju standartus izstrādā izglītotāji, tad standarts bieži ir pakļauts vienai konkrētai programmai, līdz ar to tas ierobežo standarta pielietošanu. Diezgan bieži netiek ievērota arī standartu pēctecība un var rasties pārrāvumi kvalifikācijas līmeņiem vai to pārklāšanās. Toties standarti sasniedz savu mērķi, ja tajā definētās prasības tiek implementētas izglītības programmā, lai gan izglītības iestādes bieži vien grēko un neīsteno standarta prasības. Tas ir tāpēc, ka konkurences apstākļos izglītības iestādes cenšas samazināt studiju laiku un līdz ar to prasības, kas noteiktas profesiju standartos, ir diezgan grūti izpildīt. Kā nākamā problēma ir tā, ka standartu prasības ir pārāk reglamentētas un konkrētam kvalifikācijas līmenim neatbilstošas, visbiežāk pārāk augstas. Prasības tiek izpildītas daļēji vai, ja standartā definētas obligātas zināšanas tiktu izpildīts apmācības periods, bieži zināšanas no obligātās daļas tiek pārceltas uz izvēles daļu. Un pie licencēšanas vai akreditācijas eksperti skatās, lai šīs prasības tiktu ievērotas. Līdz ar to varam teikt, ka standartam ir noteicoša loma izglītības programmas izstrādē.

Līdz 2006. gadam augstākajā izglītībā aktualizēti profesiju standarti bija tikai informāciju tehnoloģiju jomā un robežsardzē. Problēma ir ar to, kas seko profesiju standartu aktualizācijai. Jautājumu būtu par kam būtu jāveic jau esošu standartu aktualizācija un cik bieži tā būtu jāveic. Atbildot uz jautājuma pirmo daļu varu teikt, ka tā būtu darba devēju kompetence un profesionālās asociācijas sekotu šim procesam. Šeit mēs varētu pamācīties no lietuviešiem tas cik bieži būtu jāaktualizē profesiju standarti un kompetentās institūcijas ir noteiktas likumdošanā. Viņiem profesiju standarti jāaktualizē ik pēc pieciem, gadiem, ja to aktualizēšana neparedz kādas īpašas prasības un to veic konkrētas nozares komitejas. Komiteju skaits ir apmēram četrpadsmit vai piecpadsmit atbilstoši nozaru skaitam un tās ir pakļautas kādai centrālās nozaru komitejai. Latvijai šādas komitejas nav un varbūt ir vērts padomāt par to, lai arī mēs likumdošanā noteiktu standartu derīguma termiņu un atbildīgo institūciju, kas sekotu šim procesam.

T. Koķe: Vai mēs varētu pāriet uz jautājumiem, jo laiks ir reglamentēts. Sakiet, vai Augstākās izglītības departaments ir gatavs piedāvāt kādus risinājumus, lai uzlabotu situāciju?

I. Rotberga: Aktualizācijas process ir aizsācies un jāsaka tā, ka šis posms sakrīt ar valsts pārvaldes iekārtas likuma īstenošanu. Tagad profesiju standarts tiek izstrādāts kā MK

noteikumi un līdz ar to notiek arī aktualizēšana, vienīgi mēs vēl neesam virzījuši uz MK šos noteikumus.

T. Koķe: Jautājumi – A. Siliņa kungs, J. Vētras kungs!

A. Siliņš: Mans jautājums ir par standartu veidošanas principiem – vai nav tā, ka principi ir ne tikai jāaktualizē, bet arī svarīgi ir tas, ka nepārtraukti ir jāpapildina savas zināšanas.

J. Vētra: Jautājums ar konstatējošo daļu, ka tā pieredze ir ļoti bagāta vismaz ar augstākās izglītības profesijas standartiem. Tomēr tā kopējā iezīme man šķiet ir tā, ka, varbūt izņemot atsevišķus gadījumus, pamatā standartus raksta tie paši izglītotāji vai arī viņi tiek piesaistīti, jo viņi patiesībā ir vienīgie, kuriem vajag šos standartus. Vairāk jau nevienam nevajag, izņemums ir Borzova kungs, kurš pats ir profesors un uzņēmējs, tad viņš prot izmantot abas puses, bet visiem pārējiem tās lietas tā nenotiek. Vismaz jau medicīnas jomā tagad jau ir bez maz vai folklorizējis gadījums ar ārstu standartu, kurš gan nav vēl aptirināts, ka tā ir viena komisija, kur vispirms tiek izskatīts miesnieka standarts un tad ārsta standarts. Tad viss tiek sajaukts kopā. Man ierosinājums vai šajā situācija, ka visi dokumenti jānes ir uz MK, tad mans ieteikums, ka varētu aizvietot to ar studiju rezultātiem un atteikties no profesiju standartiem. Ja jau izglītotājam tāpat tas ir jādara, tad viņš katrai programmai sataisa studiju rezultātus, kuri ir jāsasniedz. Un neņemties ar to lielo birokrātisko sistēmu augstākajā izglītībā. Tāds ir mans ierosinājums un varbūt ir kāda atbilde.

T. Koķe: Es domāju, ka atbilde uzreiz diez vai būs!

J. Āboltiņš: ES gribētu uzsvērt, ka standarts mums jāsāk uzskatīt tā kā to pasaulē uzskata – par noteiktu profesionālu līmeni, ko akceptē profesionālu vairākums rūpējoties par savu prestižu. Sakiet lūdzu, vai Britu izglītības ministrija ir apstiprinājusi Anglijas un Velsas auditoru standartu?

J. Āboltiņš: Standarts tiek mainīts, tāpēc, ka profesionāļi atrod kaut kādas lietas, kas grauj profesiju un profesionāli nomaina šos standartus. Mēs savā pusē aprakstām produktu, pārdodot viņu, lai tas, kas pērk šo produktu, redzētu vai tas ir tuvu standartam vai nav. Un to nevar izdarīt, kamēr nav konkurences. Mēs esam pārāk birokratizējuši šo sistēmu un mēs to saprotam sociālistiski – aizliegt un aizliegt un ierobežot.

T. Koķe: Es domāju, ka Jums nav jāatspēko. Bet paldies par ieteikumiem. Vai vēl ir jautājumi? Borzova kungs, Jums noteikti ir savs viedoklis

J. Borzovs: Es gribu teikt, ka profesijas standarts ir vienīgais man zināmais instruments ar kuru darba devēji var pateikt izglītotājiem un kuru izglītotāji ņem vērā izstrādājot attiecīgās izglītības programmas. Protams, ka tas ir attiecīgās nozares aktivitātes jautājums.

Bez profesiju standartiem svarīgi ir noteikt arī kvalifikācijas pārbaudījumu prasības. Mēs zinām, ka valsts ir noteikusi, ka kvalifikācijas pārbaudījumu komisijās jābūt ir darba devēju nominētiem pārstāvjiem

Mūsu nozarē aktivitātes sākās 2000.gadā, kad mēs izveidojām elementāru Mendeļejeva tabulu un salikām kam vajadzētu būt. Protams, ka visus apmēram 70 amatus, kas apgrozās nozarē nebija ne iespējas ievietot, ne vajadzības. Sākumā izvirzījām dažas profesijas, kurām vajadzētu taisīt profesiju standartus, jo var gaidīt, ka tās var gaidīt kā masu profesijas un izglītotāji varēs atvērt veselās grupas. Telekomunikāciju un inženierzinātņu standarts ir pēdējais, ko es esmu kā pēdējo nesen parakstījis. Līdz ar to šī nozare ir pietiekami noklāta ar profesijas standartiem. Daudz sliktāks stāvoklis ir ar kvalifikācijas prasībām. Informāciju tehnoloģijās notiek izvērtēšana, ar ko nodarbojas Augstākās izglītības padome. Sliktāk ir telekomunikācijās un elektronikā, tas ko vajadzētu prasīt kvalifikācijas pārbaudījumos vēl šobrīd ir jāizstrādā.

I. Muižnieks: Kam tie kvalifikācijas pārbaudījumi būtu jāveic?

J. Borzovs: Šobrīd saskaņā ar MK noteikumiem, komisija jāveido augstskolā?

I. Muižnieks: Vai nebija pareizāk, ka komisiju veido profesionāļi?

J. Borzovs: Mēs to varētu darīt, bet tā ir rakstīts noteikumos.

T. Koķe: Sasaistot šo jautājumu ar augstāko izglītību un klausāmie Tatjanu Volkovu.

T. Volkova: Cienījamie un godātie kolēģi, es atvainojos par savu kavēšanos. Nupat atgriezies no UNESCO konferences Marokā par kvalitāti izglītībā.

Es paturēšu prātā tēmu par izglītības pieejamību un mēģināšu arī sniegt savus komentārus un informēšu par situāciju kāda tā ir un kāds ir viedoklis rektoru padomē.

Eiropas Universitāšu asociācija ir konstatējusi, ka visā Eiropā kvalitātes vadīšanā augstākajā izglītībā ir uzsākta no nepareizās puses, jo sistēmas Eiropā tika veidotas, lai nodrošinātu šo ārējo kvalitātes kontroli un pietrūkst lūk šīs iekšējās kvalitātes. To var arī ar to, ka vadībzinības un augstskolu administrēšana Centrālajā un Austrumeiropā un arī varbūt pārējās Eiropas valstīs nav tā stiprākā puse. Tikai 1990. gadu vidū Latvijā tika nodibināta kvalitātes asociācija un kamēr iekšējās kvalitātes kultūra tiek veidota augstskolās, tikmēr jābūt ir, protams, ārējās kvalitātes novērtēšanai un procesu reglamentācijai, jo šādos apstākļos arī valsts uzskata, ka ir pienākums nodrošināt kvalitāti augstākajā izglītībā. Tādas ir atziņas un vadlīnijas no tādām organizācijām kā UNESCO, Ekonomiskā sadarbības un attīstības organizācija (OECD) un Eiropas universitāšu asociācija Tieši tā kā jau pieminēja Āboltiņa kungs, mums vajag augstākās izglītības jomā nodrošināt šādas autonomijas piešķiršanu, kas nodrošina vadlīnijas augstskolu darbībā, kas balstās uz jau pieņemtajiem principiem un deklarācijām, nevis sīki reglamentē augstāko izglītību. Ja mēs padomājam no vispārējās izglītības pieejamības viedokļa, vien princips ir izglītība visiem, bet otra princips – kāda izglītība, jo mums jau nav kvalitatīva izglītība. OECD pētījums savukārt rada bažas par to, ka Eiropas universitātēm jau šobrīd ir grūti panākt šobrīd pasaules vadošās mācību iestādes, jo valdībām nav izdevies uzturēt daudzveidīgu un noturīgu augstas kvalitātes mācību iestāžu sistēmu, kur augstskolas var brīvi reaģēt uz pieprasījumu un atskaitīties par saviem rezultātiem. Vadošās pasaules valstis kā jau tika pieminēts, ASV, Kanāda un man par pārsteigumu arī Japāna. Konferencēs laikā runājot ar Japānas kvalitātes ekspertu, kurš atklāja, ka viņi jau 1991. gadā viņi ir piešķirūši pilnīgu autonomiju Japānas universitātēm. Viņš minēja, ka mēs tikai pasakām cik kredītpunktus jāuzkrāj, lai izsniegtu diplomu un tā tālāk jau ir augstskolas autonoma atbildība kā tiek nodrošināta kvalitāte. Protams, mums līdz tam vēl tāls ceļš ejams, jo augstskolām pašām ir jānodrošina šī iekšējā kvalitātes kultūra.

Eiropas Universitāšu asociācija 30. martā ir pievērsusi uzmanību tam, ka universitātēm ir jāizvairās no valdības birokrātijas „ēnas” attiecībā uz studiju procesu; universitātēm ir jākļūst autonomām iestādēm gan juridiski, gan praktiski, kas atskaitās tikai sabiedrībai. Tādas tendences ir skaidri redzamas un, protams, gatavojoties jaunajai ministru sanāksmei Londonā 2007. gadā, Boloņas process ir virzīts uz to, ka tuvojoties 2010. gadam mēs apņemamies nodrošināt, lai augstskolas baudītu autonomiju, kura tām nepieciešama. Lai gan protams, ka autonomija uzliek pienākumus pašām augstskolām par šīs autonomijas baudīšanu.

Augstākās izglītības likumā arī ir pievērsta uzmanība augstskolu autonomijai, ir arī punkts, ka augstākās izglītības institūciju autonomija izpaužas tiesībās brīvi izvēlēties uzdevumu īstenošanas veidus un formas kā arī atbildībā par iegūtās izglītības kvalitāti likums reglamentē dažas normas, kas nosaka augstskolu darbības robežas.

Tādas, vai augstskolas ir gatavas uzņemties atbildību? Valsts atzītu diplomu atzīšana uzliek valstij uzdevumu reglamentēt procesu. Protams, ja valsts ar savu diplomu pasaka, ka mēs atzīstam iegūtās izglītības kvalitāti, protams, ka reglamentācija ir jāuzsāk, protams tikai jautājums ir cik sīka reglamentācija, jo arī uzskati par izglītības kvalitāti ir mainījušies. Pats būtiskākais, ir šī iekšējā kvalitātes kultūra un, manuprāt, valstij ir jāsniedz atbalsts iekšējās augstskolu kvalitātes nodrošināšanai, lai būtu regulāri organizēti metodiskie semināri par daudzām jomām, kas šobrīd Latvijā vēl tikai veidojas un būtu jāpastiprina.

Kāds ir augstskolu uzdevums? Manuprāt, tas būtu jāformulē, jo likumā tas nav skaidrs un atsilstoši šim uzdevumam pakārtot likumu un izvērtēt cik lielā mērā šī reglamentācija būtu nepieciešama.

Atbilde uz jautājumu vai nepieciešams ir jauns likums, manuprāt, jā! Lai gan rektoru padome 2. maijā tiksies un ir izveidota darba grupa, lai veidotu kopēju rektoru padomes viedokli par šo likumu. Un daudzas progresīvās idejas, kas ir iestrādātas likumā, manuprāt, būtu vajadzīgas augstskolām jau šobrīd. Proti, kopējas augstākās izglītības programmas veidošana, kvalifikācijas piešķiršanas, kopējas diplomu izsniegšana, Eiropas kredītu pārneses sistēma, kur mēs saskaramies ar Eiropas augstskolu neizpratni. Studijas ārpus augstākās izglītības programmas arī, manuprāt, ir ļoti veiksmīgi iestrādātas, arī mūžizglītība ir ļoti būtiska. Šīs ir ļoti labas idejas un tāpēc būtu nepieciešams tās attīstīt un pēc iespējas ātrāk virzīt, lai tās tiktu iedibinātas.

Diskutējamie jautājumi ir par augstskolu autonomiju, ko es jau minēju, augstskolu dalījumu. Likums paredz dalījumu augstskolās, akadēmijās un universitātēs, par to mēs arī spriedsim 2. maija sanāksmē par to vai atstāt vai piedāvāt kādu citu dalījumu.

Pats būtiskākais par ko es vēl gribēju runāt ir valoda, no pieejamības viedokļa. Ja mēs runājam par kvalitatīvu izglītību, tad valsts augstskolās būtu noteikti jāļauj arī iegūt izglītību svešvalodā, varbūt nereglamentēt to likumā, bet atstāt to pašu augstskolu ziņā. Piedāvāt programmas svešvalodā, lai piesaistītu ārvalstu studentus, kas ir Latvijai ļoti būtisks jautājums.

Diskutējams jautājums ir arī par akadēmisko personālu, taču tas šodien nav darba mērķis diskusijai, tāpat arī jautājums par koledžu iekļaušanu likumprojektā. Par to lems arī rektoru padome 2. maijā. Kā jau minēju rektora padomē ir pārstāvētas visas augstskolas un ir izveidota darba grupa, kas formulēs savu viedokli par aktuālākajām sadaļām un to iesniegs.

T. Koķe: Paldies, es pat nezinu vai varētu būt vēl kādi jautājumi! Vai mēs esam it kā izdiskutējuši? Man ir jautājums – vai Konsultatīvā padome var šī likuma ietvaros iekļauties rektoru darba sekmīga likuma izstrādei?

T.Volkova: Jā!

T. Koķe: Labi, paldies! Cienījamie kolēģi, runājot par izglītības un tautsaimniecības saistību, kur kā pietiekami jauna aktualitāte parādās karjeras centru izveide.

A. Joma: Tā kā šīsdienas tēma ir „Izglītība visiem”, tad uzskatiet mani, ak es esmu tas „visiem”, jo mana darba vieta ir Profesionālās orientācijas informācijas centrs, jo mēs sniedzam informāciju gan tiem, kuri konsultē cilvēkus, kuri meklē izglītības iespējas karjeru veidošanā – tie ir klašu audzinātāji. Otra lielā grupa ir tie cilvēki – pieaugušie, jaunieši, vecāki, kas meklē informāciju par izglītību.

Es biju priecīga ieraudzīt jaunā likuma mērķos – garantēt sabiedrībai pieejamu patiesu un savlaicīgu informāciju par augstāko izglītību. Lai gan man šeit trūkst saiknes ar nodarbinātību, ar izglītības ietekmi. Patreizējais augstskolu likums to ne piedāvā, ne arī sola, ne dod studentiem tās tiesības šo informāciju arī saņemt.

Pamatā savu sakāmo sadalīju trīs lielos jautājumos:

Kālab augstskolai būtu jānodarbojas ar studentu karjeras jeb karjeras izglītības jautājumiem?

Vai izglītības atbilstību darba tirgus prasībām var nodrošināt tikai caur profesijas standarta sistēmu?

Vai un kā karjeras izglītība var sekmēt absolventu atbilstību darba tirgus vajadzībām un prasībām?

To apliecināja gan J. Borzova kungs, gan abas iepriekšējās runātājas to arī parādīja. No kā sastāv izglītības process, es to nosaucu par izglītības procesu, jo tas balstās uz profesijas standartā, izglītības standartā, studiju programmā, kvalifikācijas eksāmenā un tad rodas kvalificēts darbinieks.

Jums pašiem bija tik daudz jautājumu un neskaidrību, neprecizitāšu, kas ir mūsu likumos. Kā galveno kļūdu varētu minēt to, ka standarta kvalitāti nodrošina nozares pārstāvja godprātība. Tam nu gan es nepiekrītu. Es gribētu teikt, ka nozares pārstāvja kvalifikācija ir būtiska vai viņš vispār spēj šo standartu izstrādāt. Jo tiek uzaicināti cilvēki, kompetenti cilvēki, kas

pārstāv nozari, bet vai viņi drīkst pārstāvēt šo nozari, tas jau ir cits jautājums. Rezultātā ir tā kā ir, jo vieni izstrādā standartu, bet citi neatzīst šo standartu!

Iepriekš manis minētā formula ir būtiska, jo visi, kas griežas pie manis arī gribētu saprast šo. Un, ja viņi visu šo saprastu, tad noteikti būtu daudz labāki izglītības rezultāti.

Tāpēc man ir jautājums – šo formulu, ko jūs paši izdiskutējāt, bet kā tas ir ar tiem citiem – skolotājiem, skolēniem, studentiem, vecākiem, pieaugušajiem – vai viņi saprot šo informāciju un vai tā ir pieejama. Cik lielā mērā paši mācībspēki respektē profesijas standarta prasības, izstrādājot sava kursa un tā īstenošanas metodes?

Vēl viens piemērs – 2004. gada augustā konferencē LU galvenajā ēkā lieliski izdiskutēja un apsprieda skolotāju standartu un pieņēma. Man bija patīss prieks, jo visu līmeņu skolotājiem kā īpašā kvalifikācija tika ierakstīta, ka viņi prātis cilvēkam attīstīt viņa spēja, prasmes, un nodrošinās informāciju par karjeru.

Šī gada sākumā mēs sākām veidot Eiropas Sociālā fonda ietvaros darba grupu, lai sniegtu šīs gudrības skolās strādājošiem skolotājiem, kuri izglītojās pēc vecā standarta, kur nebija šī prasība. Gribējām atrast tos mācību spēkus augstskolās, kuri jaunā standarta ietvaros šo kursu lasa studentiem un mēs neatradās nevienu. Tas nozīmē, ka skolotāju standarts ir, bet viņš jau neīstenojās. Tādēļ kā tad mazināt šo neizpratni un informācijas trūkumu.

Ir izstrādāta jauna koncepcija 2006.gada 19. martā un Ministru Kabinets šo koncepciju ir apstiprinājis 2006.gada 29. martā (rīkojums Nr.214). Šīs koncepcijas nosaukums ir “Karjeras attīstības atbalsta sistēma” un trīs galvenie elementi.

Centrālais ir *informācija*, mums ir informācija sniedzēji, bet problēma ir tā, ka mums nav informācijas izstrādātāja. Ne par nodarbinātību, ne par profesijām, ne par tautsaimniecības attīstības perspektīvām.

Nākamais ir *karjeras izglītība*, kuras pamatuzdevums, pielietojot dažādas metodes, palīdzēt indivīdam (dažādos vecuma posmos: pašnovērtēties (noteikt savas intereses un apzināties sava spējas); atrast atbilstību starp savām interesēm/ spējām un sabiedrības piedāvātajām iespējām; prast atrast un saprast vajadzīgo informāciju.

Karjeras izglītību veido – pasākumi, kursi un programmas.

Kā trešais ir *karjeras konsultēšana* – palīdzība karjeras plānošanā; profesionālās piemērotības noteikšanā; darba izmēģinājumi; darba meklēšanas un darbā noturēšanās prasmju apguve.

Tagad es vēlētos nolasīt Karjeras attīstības atbalsta sistēmas (KAAS) definīciju. Tas ir pasākumu kopums, kas dod iespēju indivīdam jebkurā dzīves posmā visa mūža garumā identificēt savas intereses, spējas prasmes, pieredzi, lai pieņemtu apzinātus lēmumus par izglītību un/vai profesijas izvēli un lai organizētu un vadītu savu individuālo dzīves ceļu mācību, darba un citās jomās, kurās šīs spējas un pieredze tiek apgūtas un/vai lietotas.

Līdz šim jūs droši vien esat vairāk dzirdējuši terminu profesionālā orientācija. Tātad jautājums vai profesionālās orientācijas sistēma paliek spēkā vai KAAS to aizvieto? Un vai tas ir viens un tas pats? Es saku nē! Būtiskākā atšķirība ir tā, ka profesionālā orientācija pēc savas būtības orientēja cilvēku uz brīvo darba vietu aizpildīšanu plānveida ekonomikā. Bet karjeras izglītība ir plānots pasākums, kursu un programmu nodrošinājuma izglītības iestādēs, lai mācītu un palīdzētu izglītojamajiem apgūt un attīstīt prasmes savu interešu, spēju un iespēju samērošanā, savu karjeras mērķu izvirzīšanā un karjeras vadīšanā un sniegtu zināšanas un izpratni par darba pasauli, tās saikni ar izglītību, par karjeras plānošanu un attīstīšanu visa mūža garumā.

Caur karjeras izglītību studenti:

Veido savus nākotnes plānus

Gūst papildus motivāciju studijām, jo labāk izprot savu studiju un nākotnes plānu saistību

Attīsta savas karjeras vadības prasmes

Apgūst sevis efektīvu pasniegšanu, tādējādi veicina nodarbinātības prasmju attīstību

Veiksmīgāk izmanto augstskolas sniegtos pakalpojumus un resursus

Caur karjeras izglītību augstskolas:

Veica mārketingu

Uzlabo studentu sekmju līmeni (studentu motivācija ir augstāka, mazāks „atbirums”)

Paaugstina veiksmīgu augstskolas beidzēju skaitu

Palīdz augstskolām veiksmīgāk tikt galā ar arvien dažādāku jauno studentu saimi

Labāk apmierina vietējās ekonomikas vajadzības

Sekmīgāk pilda uzņemšanas un izlaiduma plānus (prasības)

Šobrīd es Jums ieskicēju pamata aktualitātes. Es jau minēju par Ministru Kabineta 2006.g.29. marta rīkojumu Nr. 214 pieņemt šo koncepciju „Karjeras attīstības atbalsta sistēmas pilnveidošana”. Turpinājums ir IZM un jaunā izglītības ministre ir izdevusi rīkojumu par attiecīgo punktu uzdevumu izpildi. Bet pašlaik tas nozīmīgākais ir ESF programmas projekts „Karjeras izglītības programmas nodrošinājums izglītības sistēmā” – darbības periods – 2005. g. februāris – 2007. g. septembris.

Šī projekta aktivitātes:

1) Pedagogu papildizglītības programmas izstrāde, licencēšana. 40 multiplikatori ir jau sagatavoti un 3700 skolās strādājošo pedagogu saņems līdz šī gada beigām papildus izglītību 72 stundu apmērā par karjeras izglītības jautājumiem;

2) Trīs metodisko materiālu komplektu izstrāde, aprobācija un izdošana (7.-9., 10.-12. profesionālajām vidusskolām), kā arī e-materiālu izstrāde. Augstskolas šeit nav iekšā jo augstskolas ir autonomas;

3) Karjeras konsultanta profesijas standarta un studiju programmas izstrāde un sagatavošanās tās ieviešanai augstskolā. Lai to īstenotu sešas pedagoģijas augstskolas strādā jau vairāk nekā gadu un ir tikušas līdz tam brīdim, ka ir izstrādāts profesijas standarts, protams, ja viņi tikai tagad sāktu to izstrādāt, tad tas būtu daudz labāks, bet tāda bija viņu izpratne pusgadu atpakaļ. Studiju programmas jau vienreiz tika izstrādāta, taču beigās pēc studiju vizītēm un vieslektoru lekcijām viņi saprata, ka tās ir galīgi nederīga un tādēļ tagad ir jau tapusi pilnīgi jauna studiju programma un tiek domāts jau pie atsevišķu kursu satura.

4) Paredzēts arī izveidot nacionālo datu bāzi par izglītības iespējām Latvijā. Paredzēts, ka datu bāze varētu sākt strādāt 2007. gada augustā. Tādēļ es vēlētos ar Jums tikties, jo datu bāze nav iedomājama bez aktīvas augstskolu līdzdarbības. Es pašlaik nezinu kā to panākt, iespējams, ka vajadzīgs kāds Ministru Kabineta likums. Es zinu, ka katrai augstskolai ir savas datu bāzes, bet tas nav tas, ko prasa visi un, kas ir saprotams visiem.

Kā tad ir ar vājām Karjeras izglītības ieviešanas vājām vietām, Respektīvi, vājā vieta ir tā, ka ir izpratnes un atbalsta (likumdošana, normatīvie akti, finanses, metodika) trūkums studentu karjeras centru izveidei augstākās izglītības iestādēs. Lai to novērstu vispirms būtu jādod vispārīga informācija *skolotājiem* par augstskolu programmām, nosacījumiem, tai jābūt sistēmai kā tas notiek. Savukārt *reflektantiem* jāsniedz vispārīga informācija par studijām, programmu saturu, profesionālās darbības jomām, specializācijas virzieniem, iespējams viena no idejām varētu būt studenta „ēnas” diena. Bet ko pašiem *studentiem* dot „C” daļas izvēles priekšmeti, to nozīme karjeras virziena izvēlē.

Protams, ka ir jābūt psiholoģiskām konsultācijām studentiem, lai adaptētos studijas uzsākot, attīstītu mācīties prasmju apguvi, palīdzētu risināt sadzīves problēmas, kā arī skatītu „atbiruma” samazināšanas iespējas.

Karjeras vadība un nodarbinātība – piemēram, karjeras prasmju pilnveidošana (pašizpēte, pašnovērtējums), video treniņš, intervijas/prezentāciju prasmju pilnveide, darbā iekārtošanās un darbā noturēšanas prasmju apguve. Tas pat varētu būt vesels kurss studentiem.

Absolventu datu bāzes un atgriezeniskās saites nodrošināšana (studiju programmas kvalitāte un atbilstība, absolventu nodarbinātība).

Kādi pasākumi vēl būtu jāattīsta. Viens varētu būt sadarbība ar darba devējiem:

Piemēram, studentu CV datu bāze mazākām augstskolām, darba devēju informācija augstskolu mājas lapā, prakses programmas kopīgas izstrāde un īstenošana, karjeras dienu pasākumu kopīga organizēšana, atgriezeniskā saite studiju programmu aktualizācijai.

Tagad tāds mazliet apkopojums, ko students varētu gūt karjeras izglītībai un ko pati augstskola varētu gūt. Students varētu gūt no dara devēja informācijas augstskolas mājas lapā. Piemēram, informācija par uzņēmumu (darbības sfēra, apjomi, attīstības tendences); kādu profesiju un kvalifikāciju darbinieki strādā uzņēmumā; kādas darbinieku kompetences tiek visaugstāk vērtētas? Kādas karjeras attīstības iespējas uzņēmums varētu piedāvāt?

Tāpat arī apzināt patreizējās darba vakances, darbu brīvdienās, nepilna laika darbu, prakšu iespējas u.c. aktuālus jautājumus.

T. Koķe: Paldies, vai ir kādi jautājumi?

J. Vucāns: Pavisam īss jautājums, tā tad jūs teicāt, ka augstskolām nav tādas vai citādas informācijas, bet nevajadzētu uztaisīt aptauju par augstskolām, kurās augstskolu mājas lapas ir redzami studentu CV, kuru augstskolu mājas lapās ir atvēlēta vieta darba devēju informācijas ievietošanai. Es varu teikt, ka no klātesošajiem mums ir kādas četras vai piecas, kurās tas jau ir!

A. Joma: Jā, bet mums ir 36 augstskolas!

Vucāns: Bet es pieļāju, ka no tām 36 vēl ir kādām 10 augstskolām šāda informācija jau vietota.

A. Joma: Jā, apmēram tā arī ir. Bet cerams, ka šīs augstskolas kalpos par rosinājumu tam citām atlikušajām.

J. Vucāns: Iespējams, ka tā kā augstskolas viena ar otru konkurē, iespējams, ka tie varētu būt līdzekļi ar ko tās varētu būt pievilcīgas.

J. Vētra: Man ir tāds jautājums, iespējams es arī nesapratu vai, ja sapratu, tad nepiekrītu, ka mums būtu jāreklamējas darba devējiem kādi mums studenti un cv jāliek, jo vispirms jau augstskolām, kurām ir dienas nodaļas studenti, mums jau tā ir lielākā problēma, ka viņi visu laiku strādā un nemācās. Tā tad vēl papildus reklamēt, lai viņi vēl vairāk strādātu. Tad ir naivi cerēt, ka darba devējs ieraudzīs potenciālo darbinieku un gaidīs, kamēr viņš absolvēs. Tā problēma ir jau tā, ka tas darba devējs to studentu jau uzreiz savāc tikko kā tā informācija parādās. Starp Jūsu pausto un Rīgas Stradiņa universitāti ir pretruna, jo mums ir cīņa, lai viņš pilnu laiku studē, nevis iet strādāt. Ja paskatās, ka augstskolu bezdarbs ir kaut kādi nulles procenti, pamatā tas ir pa atsevišķām nozarēm. Pamatā visi strādā, tad es domāju, ka kaut kāda nelīdzsvarotība tomēr ir.

Vēl viena piezīme par tiem skolotāja standartiem, ko Jūs minējāt, ka nav tās karjeras izglītības prasmes. Tas tikai vēl lieku reizi parādīja, ka ar varu jau neko nevar panākt. Jūs ieliekat standartā, ka vajag karjeras izglītības prasmes, bet neviena augstskola uz to jau nereaģēs. Kāpēc augstskolām ieguldīt darbu standartos, tos standartus prasa jau simts gadus. Ja skolotājam par to karjeras prasmi piemaksās vai viņam būs lielāka alga un viņš interesēsies, kurā augstskolā to var apgūt un visas Latvijas augstskolas piedāvās, kur būs pieprasījums. Bet nevis ielikt standartā un domāt, ka tas kaut ko atrisinās un tā būs visās nozarēs, jo standarts pats par sevi jau neko nevirza. Es neredzu kāpēc vienai pedagoģijas augstskolai būtu jāsāk kaut kas darīt, tikai tādēļ, ka standarts to ir paredzējis.

A. Joma: Bet šobrīd IZM varētu prasīt valsts standarta ievērošanu, jo viņš ir tā kā darba devējs.

J. Vētra: Redziet tu jau tā ir – prasīt, kontrolēt. Bet tur jau ir tas, ka, ja tiem, kuriem tas ir jāiegūst ir pašiem interese to darīt, tad nav nekā jākontrolē un tad tas viss aizietu automātiski. Ja jūs sakiet, ka standarts ir jāievēro, tad augstskola prasīt, kur mums ir nauda programmas izstrādei, attiecīgo pedagoģu un materiālus sagatavošanai.

T. Koķe: Es varbūt gribētu izteikt nelielu komentāru. Jāsaka, ka to interesi veido nepieciešamības un vajadzības, ja skolotājs gribēs būt aktuāls savam skolēnam un viņš zinās,

ka skolēnam ir aktuāli zināt par to, tad tas sāksies. Jo redzat, tās visas lietas ir jāliek kopā, jo nav jau tikai prasīt vai neprasīt. Var jau standarts kalpot par sapratni, ka man tas ir vajadzīgs, bet mēs jau esam pieraduši tiklīdz tas ir dokuments, tad mēs negribam to pildīt.

I. Muižnieks: Es varētu teikt, no savas pieredzes, ka tikko es satiekos ar kādu angli vai holandieci, tad pirmais jautājums ir – kur jums ir karjeras konsultants. Es domāju, ka skatīsimies uz priekšu mēģināsim izvairīties no tādām briesmīgi reglamentējošām lietām, jo tas viss ir pašu augstskolu interesēs.

A. Joma: Tikai viens jautājums – cik liels ir pirmo kursu atbirums?

J. Vētra: Tas ir ļoti atkarīgs no programmām!

T. Koķe: Paldies cienījamie kolēģi, mēs esam strādājuši ļoti produktīvi. Es sākumā gribētu pateikties visiem, kas deva konstruktīvu pienesumu ar savu informāciju un izteikt ļoti lielu gandarījumu par savstarpēju ieinteresētību. Kā jau es sākumā teicu, kas ir Konsultatīvās padomes mērķis, tad faktiski tas, ko mēs šeit ieguvām ir ļoti daudz informācijas un no informācijas faktiski sākas dialogs, viņš sekmē saprašanos un ieinteresētību.

Pēdējo jautājumu par starptautisko nedēļu “Izglītība visiem” norisi es nemaz nepiedāvāju apspriest, bet protokola izrakstā jūs saņemsiet īsu informāciju tās norisi.

Nobeigumā es vēlētos teikt, ka mēs aicinām rektoru padomi iekļaut Konsultatīvās padomes locekļus, piemēram, T. Koķi vai tos, kas vēlēsies strādāt augstākās izglītības likuma kontekstā vismaz no tā viedokļa kā padarīt programmas pievilcīgas studentam ar mērķi, kā saka Boloņas process – lai students tiktu nodarbināts.

Es esmu ļoti pateicīga visiem klātesošajiem un ceru, vismaz turpmāko mēnešu laikā līdz Saeimas vēlēšanām, intensīvu un produktīvu sadarbību.